

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

13 de Literarum obligationibus, & de Exceptione non numeratæ pecuniæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

buntur de pecunia quantam senatus decreverit. &c. *Lucretius lib. 6. de ca. 4. in prin.* Perpendimus hic quoque Dei maiestatem cui fit promissio & votum, c. magna, de voto. ¶ Item ¶ & finem propter quem quis emitit votum, qui est vel salus æterna, vel temporalis, aut alius bonus, & utilis, nec damnosus proximo, vel superstitiosus, quo fit, ut conceptio voto: um seu promissio facta in perniciem alicuius, ut Deus occidat inimicum, ut adultera quis, vel aliqua adulterum potiri possit, & ob similia impia & vana, sacrilegia potius & superstitiosa preces haberi debent. Mores antiquorum gentilium, & votorum religionem, & causas docent: tum etiam eorum qui verum Deum colebant.

14 ¶ Refert ¶ Cato verba concepta quibus vota fiebant pro bonis, de re vesti. c. 83, & quomodo ante messem porcam precandam vouebant & sacrificabant, idem Cato eod. c. 134. Suetonius tradit omnes ordines Romanorum, in lacum Cumi pro salute Octavii Cæsaris, quotannis ex voto stipem iecisse, *Suetonius in Octavio. c. 57. Dio Cassius lib. 50.* Sicuti & postea pro salute principis vota fuerunt p. æstima summa cum populi inundatæ, ut Adrianus Imperator non luserit. Etium Verum adoptatæ mortuum Calendis Ianuariis, quod vota præstarentur pro salute principis, *Plinius in Panegyrico Traiani.* Etenim post Calendas Ianuarias pro salute p. incipis vota suscipiebantur. *Caius in l. si calumnietur. 2. 3. de verbor. signific. P. Dio Cassius. lib. 44.* nuncupabantur autem consularibus & reliquis magistratibus, ut narrat Plutarchus in Cicer. & meminit Plinius Iunior se ita fecisse. *d. Panegyrico.* Exegit votum Caligula Cæs. ab eo qui pro salute sua gladiatoriam operam promiserat, *Sueton. Tranquill. in Caligul. cap. 27.*

15 ¶ Tum ¶ præcipuus votorum locus est, cum spei nullus est, *Plinius lib. 8. Natural. histor. cap. 16.* & ad Dei opem tum maxime cogimur peruenire. cum humanum desideramus auxilium. Proinde vota tite facta Deo exsoluenda esse, & habere obligationem pe. fœnalem vouentis, non rei quæ vouetur, placuit, atque ad heredem transire, *l. 2. de pollic. P. Possim si iusserit, qui vouit heredi, illud exsequi, ca. l. oct. ca. 6. de vot. vel si votum reale sit, cuius executio non pendeat ab ipsissima persona vouentis, d. c. licet, & c. quod super. eod. l. veteres, de contris. & commi. stipul. Cl. vni. ut alibi ab here. & contra here. e.* In lege duodecim Tabularum scriptum est: *et Cicer. 2. de Legibus sanctæ vota reddunt, quæ e. & voti causa soluendi magistratui licuit fines prouincie exte, quos alioquin non licebat transilire, dum tamen non abnotata: et l. illud 15. de offic. præsid. in P.*

16 ¶ Iubet ¶ ius natu. a primum reddere Deo vota, quia nature iure æquum est, quæ placita sunt seruari, *l. 1. de pollic. P. l. non minorem, de tran. act. C. & graue fidem fallere l. 1. de constri. pecun. & multo magis impium, Deo fidem dariam irridere: eademque rationes quas paulo ante docuimus fit mare pollicitationem accedunt votis, sed firmitus diuini ad votorum exsolutionem adigit. Ecclesiasticus, si quid vouisti Deo, ne moraris reddere: distulcet enim & infidelis & stultus promissio, Ecclesiast. cap. 5.* Et in libro Numerorum. *Si quis votum Domino vouerit, aut se constrinxerit iuramento, non faciet irrium verbum suum, sed omne quod promissum implebit, Num. 30.* Et in Deuteronomio 21. *cum votum voueris Domino Deo tuo non tibi dabis reddere: quia requirit illud Dominus Deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris: quod autem semel egrefseris de labiis tuis, obseruabis, & facies sicut promissisti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es. Et Dauid. Psal. 75. vouete & reddite Domino Deo v. stris, omnes qui in circuitu eius offeritis munera. Iure quoque pontificio vota præstanda, fidem faciunt, quæ p. oppriis integris titulis de voto traduntur, *possimum in c. licet, eod. ap. Greg. & tot. 17. quæst. 1.* Quibus & ius civile con-*

17 leuit. l. 2. de pollic. P. ¶ Obseruandus ¶ tamen in votorum solutione modus, quo quis vouerit, an pure. Et tunc statim tenetur, si possit soluere, aliter dilatio permittitur, *ca. non est de voto: an sub conditione, quo casu n. obligatur, nisi prius conditio existerit, ca. non solum 32. q. 3. c. u. verum, de conditio. appof. ca. olim causam, de rest. stipulator. ca. non solum 31. q. 8.* Rursum, qui simpliciter se datum vouerit, in specie, non debet deterius indiuuam soluere. Maledictus enim dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum facies, immolat debile Domino. *Mal. l. b. 1.* Et quamuis in indefinitis, quod minimum est, veniat ex parte p. etatione fauore promittentis, *l. sita. in si. de leg. 1. l. n. m. de leg. 3.* tamen fauore religionis de melioribus est offerendum, *argum. l. sunt persona, uerelictos. & sum. sum. in l. S. e. etiam*

qui se voto obligauit, testabitur suam erga Deum piam voluntatem. Vel si iudicio cogendus sit, quod inter melius & penus eiusdem speciei est, præstabit, *l. Titus §. si. de auro & argen. lega. Et quod consuetum est in præstatione simili, seruabitur, l. ex parte, de cens.*

¶ Interdum ¶ in pollicitatione voti exsequenda accedit dispensatio, vel commutatio, seu redemptio voti. Dispensatio de non implendo voto fit, dum quod vouetur, vel malum est, vel inutile, vel impedimentum est maioris boni, remittitur ab eo, qui auctoritatem habet propter iustam causam, *c. 1. & c. magna, de vot. g. in c. non est, eo. tit.* Dispensare creditur solus summus pontifex in quatuor generibus votorum, religionis, profectiois Hierosolymitanae, pro subsidio, & ad sanctum Iacobum, & visitationis lminum SS. apostolorum, Petri & Pauli: in aliis dispensat episcopus. *Angelus de Clauasio, in summa. in verbo votum 4. num. 6.* Commutatio est, quando pro voto, aliud imponitur vouenti, estque etiam dicta redemptio: nam solutione impositi, liberatio fit ab eo quod quis vouit, etiã iure diuino recepta, *Leuitic. 27.* Et hodie quoque pontificio iure permittitur superioris auctoritate, inspecta qualitate personarum & causa, *cap. 1. & 2. & seq. de voto.* Commutatio porro in melius semper fieri debet. Vnde quia creditur religionis ingressum ut obsequium, perpetuum, arctius esse votum, placuit in eum omnia vota temporalia conuerti posse, *ca. scriptura 4. de vot. c. admonere 33. q. 2.* Nec videtur votum & propositum infringere, qui in melius commutat, *c. peruenit, de iure iurand.* Hic considera quoque res, personas, & propter quid votum factum sit. Res promissæ enim voto interdum non possunt redimi, interdum possunt, secundum finem diuersum: quod enim magis Deo acceptum est, id tenendum, *c. 1. de voto.* Et non commutat summus pontifex votum quod emissum est in baptismo, necessarium videlicet ad salutem consequendam, ut in baptismo diximus: nec enim dispensatio, vel gratia fieri potest contra Deum & salutem, sed potius esset dissipatio, *c. sunt quidem 25. q. 1.* Personæ vouentium quoque cum votis conferenda sunt, ut si vouerint auxiliarem manum propriam, pro repetitione terre sanctæ, si sint debiles, infirmi, seniores, laboribus bellicis impares, peregrinationibus inhabiles, iure, vel factis, in alias res personalis deuotio recte a summo pontifice conuerti possit: nempe in expensas quas facturus fuisset in vigiliis, orationibus, ieiunia, & similia, *c. magna 7. & ca. quod super his 8. & ca. ex multa 9. in prin. & §. fin. de vot. ap. Greg.* Et in summatia in hoc negotio Innocentius 3. iubet obseruari, quid liceat secundum æquitatem: quid deceat secundum honestatem: quid expediat secundum utilitatem, *d. c. magna, & c. aliud, 11. q. 1. & c. denique 4. dist.*

De Nouationibus, & Delegationibus, & Cessione- bus actionum. Cap. 11.

1 De Nouationibus & Cessionibus actionum remissioe.

Iuris ¶ civilis acquirendi modus est per stipulationem, nouatio, *l. ea qua civiliter 53. de acquir. rer. domi. in P. lib. 4. tit. 1.* & ideo de illa dicendum hic esset inter conventiones quæ stipulatione fieri solent: verum quia hæc quoque ad solutionem & distractum magis mihi pertinere visa, alibi de ea, & de delegatione, & cessione actionum, post caput de solutionibus tractauimus nempe in *lib. 21. obligationum, cap. 20.*

De Acceptationibus, & de Aquiliana stipulatione. Cap. 12.

1 Acceptationis, & Aquiliana stipulationis tractatio remissioe.

De istis etiam ¶ copiose alibi dictum est, *superiore lib. 21. c. 19.* ideo nec verbum amplius addam.

De Literarum obligationibus, & de Exceptione non numerata pecunia. Cap. 13.

- 1 Literarum figura ad quid adhibita conuenientibus;
- 2 Nota scribendi prohibita & obfranda;
- 3 Literarum obligatio unica est, & quid sit;
- 4 Calendarum mercatorum fidem faciunt;
- 5 Literarum obligatio, materia persona, ut considerentur;
- 6 Forma;
- 7 Nomina qua debita dicantur. eod.
- 8 & 4. Non numerata: cuncta exceptiones quæ, & quanto durentur.

- 9 *Literarum obligationis rationes.*
- 10 *Mutuuum fictitium improbat.*
- 11 *Non numerata pecunia exceptio post biennium obici potest, quando.*
- 12 *Chirographum quando probet mutuuum, & quando habeat ius hypotheca eod.*
- 13 *Chirographum viri uxor & heredes, abbatis monachi, beneficii mortui successor coguntur agnoscere vel negare.*
- 14 *Dotis non numerata exceptio quando competat. & nu. 15.*
- 16 *Pecunia non numerata exceptio non datur constituenti se debitorem pro alio.*
- 17 *Pecunia non numerata exceptio in quibus casibus non admittitur.*
- 18 *Probatio cui incumbat in hac actione & exceptione.*

1 **P**alam ꝑ omnibus est, pleraque esse negotia, & hominum varios actus, quæ scripturæ adminiculo ad sui robur & firmamentum indigent, glo. in c. 1. §. postquam autem, de censib. in lex. enumerat 34. casus, videnda glossa cũ textus, in ca. si. de loca. apud Gregor. Literæ autem, & figuræ earum non tam ad obligationem, quantum ad fidem & solemnitate rerum gestarum pertinent, l. contrahitur, de pignor. l. non figuræ, de actio. vt fraudibus & perfidia obuiâ facilis iretur. ¶ Vt alias ꝑ Bassilius Imperator orientis aduertens occasione maleficii prauis hominibus eo dari, quod numeri, quibus, verbi gratia. semis, sextans, vncia, & similia designantur per notas, recepta antiquitus consuetudine, scriberentur, loco notarum literis vt iussit, quas etiam rustici legere possent, & de suo, sumtus in chartas, literas, atq; scribas ipse suppeditaui, lib. 1. iuris Orientalis constitutione 2. Bassili. πρεσβυτέρων τῶν ἀσθενῶν. Iustinianus quoque cauit, ne imminente pœna ciuili & criminali, quisquam posthac librarius, libros iurisperuidentie per notas seu abbreviaturas, & cõpendiosa anigmata, quæ multas per se & vitio suo antinomias induxerunt, scriberet, sed per literarum consequentiam in proem. P. §. illud autē quod iam, l. 1. §. pen. §. ne autem, & l. 2. §. si quid vero, de veteri iur. enuclea. C.

3 **C**eterum ꝑ placuit vnicam esse obligationem, quæ ex sola scriptura pendeat, nullo alio auxilio iuuata, non expresso consensu, non verbis, non re, non auctoritate alia quam legis: videlicet cum quis fateretur scriptura accepisse se certam pecuniam, quam tamen non accepit: nec intra biennium confessionē eam reuocauit, vel de ea conquestus non est, §. 1. de literar. oblig. Hinc enim nascitur obligatio, etiam si causa debiti ignoretur: si ea scriptura fiat ab ipso contra quem profertur, tunc enim propria scriptura contra scribentem probat, nõ in eius fauorē aut commodum, l. fideiusfor. §. pater, & seq. de pign. P. l. instrumenta. 5. & l. exemplo, P. & l. rationes, C. de probat. multo magis si auctoritate publica fieret, quia fide publica firma manet, l. optima, de contrahen. & com. stip. C. l. cum precibus, C. de probat. l. antiqua, C. ad sena. Velleia. l. si. C. arbitrium iutele, vide glo. in l. 3. de non numer. pec. C. vel si ab iis fiat & inter eos, qui fide eadem vtuntur, vel vt debēt, quales sunt, probi si sint, mercatores, qui quasi publici gerunt officium, Bald. in l. quadam, §. num. uarios, de edendo, P. item argentarii, qui nihil in calendariis suis aliud quam ex partium consensu annotasse censentur, arg. l. si quis ex argentariis, §. ratione, de eden. P. ¶ Excipio, ꝑ vt dixi, alias scripturas, quæ causam habent, vel præsumuntur habere aliam, quam mutui: quæ si admittantur, seu vt dicunt confessionem ab iis qui obligati inde dicuntur, statim non expectato biennio obligant, l. in contractibus, & l. generaliter, C. de non num. pecun. l. nec non, §. si quis, ex quibus caus. maior. P. l. aduersus, §. fin. C. de non num. pecun. aduersus illas tamen, per apertissima adhuc argumenta scriptis inferta religio iudicis potest inhi: ui, quod in alium quemquam modum, & nõ in eum quem cautio perhibet, negotium subsecutum sit, leg. generaliter, C. de non num. pec. Sunt & dispositiue conceptæ scripturæ, quæ huc non pertinent, quæ si contineant verba obligatoria, alia ratione, videlicet ex consensu vel stipulatione, pariunt obligationem: vt si per epistolam quis polliceatur se centum amphoras vini datum, vel aliud quippiam, l. Titius Seio, de consti. pec. P.

5 **M**ateria ꝑ namque propria istius obligationis circa quam versatur est mutui non recepti, vel non soluti confessio: vnde literarum obligatio bifariam consideratur, vel quando quis se recepisse mutuo quod non recepit fateretur, quod fit per syngrapham: vel quando s qui vere mutuo dedit, scribit sibi solum fuisse, quod tamen solum non est: quod fit per apocham: vnde sequitur libe. atio, vt ex syngrapha obligatio, l. in contractibus,

14. §. super ceteris, de non numer. pec. Materia porro ex qua constat obligatio hæc, sunt literæ per debitorem scriptæ: in his confessio mutui accepti vel redditi: quamuis alii extendant ad aliam quam ad mutuū. exceptis tantum casibus, in quibus locum non habet exceptio, glo. in d. l. in contractibus. §. sed quoniam, in verbo penitus, in fine. Personæ autem hic eius generis esse debent, cuiusmodi exiguntur in mutuo cõstituendo, & in liberatione facienda, de quibus in mutuo, & titulo de solutionibus, & de acceptilationibus. dictum est.

¶ At forma ꝑ obligationis literarum hodie alia est a prisca, per quam teste Theophilo, in §. 1. de litera. oblig. lib. 3. Insti. iur. ciuil. tit. 21. quod ex aliis contractibus debebatur in hac literarum transfundebatur obligationem, acceptis nominibus. Quofactum est, vt & nunc nomina dicantur debita omnia. l. nominis & rei, de verb. signif. antea non nisi literis consignata, & forma certa præscripta, vt apud Ciceronem: *Hæc pãctio non verbis, sed & nominibus & præscriptionibus multorum tabulis cum esse facta dicebatur, prolata a Mæcio est nominibus inductis auctore Pompeio, Cic. lib. 4. Epistol. ad Attic. epist. vltim. in hac etiam acceptance alibi idem Cicero accipit, & pro Cluentio, & alibi.* Et Pomponius Iuriscõf. nomina ex hac literarum obligatione orta, subindicat. Si vero, inquit, nomina sua fecerit dominus, vt quasi debitorem se feru faceret, cum debitor non esset, contraputo. *Re enim non verbis peculium augendū est. l. 4. de pecul. lib. 15. P. tit. 1. Separat Vlp. ex stipulatu debitum & debitū nomine facto, in l. de annis & mensuris cibari. lega. lib. 33. P. tit. 1. vt & Iustinianus & alii verborum, & literarum obligationem, §. 1. de litera. oblig. l. non figura, 38. de actio. P. l. 7. §. quod fero, de pact. in P. Solebant debitores in calendariis creditorum nomina sua scribere, & ita rationes creditorum assignare, & nomina ita facere dicebantur. Alia nunc obligationis literarum forma, quæ quidem verborum delectum & conceptionem certam non habet a iure impositam, cum leges non verbis, sed rebus imponi debeant. l. 3. Commu. de lega. Et sufficit talia esse quæ obligationem arguant, vel obligandi animum: veluti si quis mutuo accepturus ita scribit in schedula seu syngrapha. Ego ab illo mutuo accipio & hæc debeo: vel si alia similia, eiusdem tamen substantiæ scribat & subscribat, nihil inter est. Pro nominū constitutione, syngraphis vti coepit, postea mutuuum accipientes, l. plures 13. de fide instrum. C. tit. de apoch. lib. 10. C. Et secundum harū conceptionem queritur obligatio ei qui credidisse dicitur. ¶ Iam autem ꝑ in mutuo diximus in hac literarum obligatione, ciuile mutuuum constitui, Ioannes de Ferrariis, in tit. de forma libelli, in actio. hypoth. in verbo mutuo, quod per triplicem oris confessionem contrahitur: vt, talis fuit confessus se habuisse & recepisse centum mutuo, de qua intelligenda, leg. 3. de non nume. pecun. C. §. 1. de liter. oblig.*

¶ In hac ꝑ specie conuentionis, est prodita exceptio non numerata pecunia: si quis contendat ita quidem se causisse, sed pecuniam, seu tem ea cautione, & illis literis comprehensionem non recepisse: competebar autem olim hæc visq; ad quinquennium principalibus constitutionibus, ante Iustinianum editis, d. §. 1. de oblig. vt constituto Aurelii, quæ scripta est in fragmento seditio Gregoriana, sit. de cautã & non num. pecun. Erat & ex Iuriscõfultorum responsis protinus perpetua: cum apud illos nulla ad obligandum sola literarum scriptura reperitur sufficiens, dicit. l. non figura, nisi vel verborum, vel consensus fulciatur adminiculo, l. 1. de actio. P. l. 1. de nonat. P. l. Grace, de fideiusfor. Atrempore Iustiniani facta est temporaria ad biennium vsque tantū permilla, d. §. 1. de litera. oblig. & l. in contractibus 14. de non numer. pecun. C. ¶ Quia ꝑ propter silentium biennii præsumitur secundum scripturam & numerationem sequuntur, & nisi numerata fuisset, non ita fuisse stolidum qui scripsit, quin eam repetisset: quia nemo præsumitur velle iactare suum, l. cum de indebito, de probat. Addit Iustinianus metam huic scripturæ imponitam, ne creditores diutius possint suis pecuniis forsitan defraudari, §. 1. de liter. oblig. Sed & tertio loco qui sciens prudensque fallus est, se accepisse mutuo quod non accepit, donasse videtur, leg. Campanus, de oper. libertor. P. quia nullo iure cogente fallus est se debere, l. donari, de regul. iur. l. donari, de donat. P. Quare in hac obligatione nõ potest agi, vt ex mutuo, quia in eo amplius quam datum sit non redditur, l. sibi decem, de pac. P. sed ex lite arum obligatione, veluti ex promissione: verbis enim etiam credimus & literis, l. 2. si cert. peti. P.

¶ Verumtamen ꝑ si spe futuræ numerationis facta fuerit debiti recepti confessio, recte dicemus creditorem satisfacere debere

debere promissioni, & si non satisfecerit, iniquum esse eum quod non tradiderit velle repetere, quantumvis praetextu mutui fraudem tegere velit, & scitius iste contractus iustissime rejicitur. Et plus valet quod agitur, quam quod simulate concipitur, & ita Odesfredus notat in l. quamuis, C. si certum per. Quamobrem si in hac confessione accepta pecunia literarum comprehensa interuenierit error, scriptura non sufficit, si de errore doceatur, etiam post tempus biennii: nec ex ea nascitur literarum obligatio, per iuris virtutem regulam: iure natura equum non esse quemquam locupletari cum alterius aetate, locupletari, de regul. iur. in Sexto, l. iure natura, eod. tit. in P. l. nam hoc natura, de condition. indeb. in P.

11 Quare ratione Dynus tuteitur in d. locupletari, ex aequitate canonica, debitorem posse obtinere hanc exceptionem non numerata pecunia post biennium. Notandum Baldus & glossa ex quorundam interpretum mente, hec audiendum eum esse, qui vel post biennium probare non fuisse numeratam pecuniam: quam sententiam Salycetus & Castrensis sequuntur, Bald. in l. sex cautione, quast. 9. & in l. in contractibus, & ibi glossa in verbo nullo modo. Cynus, Castrensis, & Salycetus, C. de non numer. pec. Quod verum creditur, quando in scriptura dictum fuit, fateri debitorem tunc se accepisse, numerationemque tunc factam: diuersum autem, quando quis in scriptura indefinite dicit fateri, si seu confiteri se accepisse, glo. in dicto textu, in l. sex cautione, C. de non numer. pec.

12 Ceterum si hoc die cautum est, chartographias scripturas, quibus quis fateri se mutuas accepisse pecunias, non probare mutuum supra quinquaginta libras auri, sanctione Iustiniani, l. si per Chartographaria, l. fin. C. si cert. per. & ex nouella constitutione supra libram auri, auri, sed nouo iure, eo tit. si cert. per. oportet, de instrumentor. fide & cautela, in Authen. nisi simul adhibeatur scriptura maioris summae tres testes ex lege Codicis, probata opinionis, & si fiat in ciuitate ab impetito literarum, quinque ex nouella Iustiniani, dist. leg. fin. & authentica, sed nouo iure. In minoribus igitur summis idiochara, seu priuata scriptura confellata seu agnita, vel si trium testium habeat subscriptionem in maioribus, probabit debitum. Et si debitor inficietur, potest scriptura contineri per comparationem litera autem in praedictum scribentis, l. scripturas, & authent. si quis vult caute, qui prior, in pignor. habent. C. Arque in Gallia debitor inficiatur idiocharon, in ius vocari potest coram quolibet iudice eius loci, vbi is debitor coepertus fuerit: vbi per seipsum vel procuratorem cum speciali mandato cogatur vel agnoscere, vel negare scripturam: quod si non fecerit ex prima dilatione vel uocatione coartumax, scriptura pro confellata habetur, & eius generis & efficaciae renuntiat: per iudicem eiusque sententiam, a cuius prolationis die idiocharon hypothecam contrahit, ex constitutione regia Francisci primi anni 1539. in constit. Francisci i. anni 1539. art. 92. quamuis iure Nouellarum, ex scriptura debitor, vel syngrapho, actio quidem personalis nascatur, non hypothecaria, §. res super, nouell. 136. Item si vocatus debitor & inficiatus fuerit, & actor, creditor vel elicer, probauerit a tempore denegationis hypotheca incipiet, in eadem constitutione Francisci i. art. 93. & ex nouella Iustiniani damnandus erit in duplum nouella 18. §. studium vero, vide l. a. C. de non numer. pecun. Nec hic praescriptio seu exceptio fori, vel non sui iudicis obici poterit, dum agitur de agnitione chartographi, eo quod res est peritura tempore: quare necessitas exceptionis ius superat, vt in aliis, Alexand. in l. 2. de iurisdict. omnium iudic. P. facit. l. 1. de eo quod certo loco P. l. vnic. C. vbi conuenit. qui cert. loc. dar. promissit. Placuit tamen non tantum debitorem cogendum agnoscere, vel inficiari proprium chartographum, verum etiam & eius heredem, & uxorem viri, Ioannes Gallus in Decisio. dec. per aresia. Parlamenti, aresia. 157. monachorum collegium abbatis mortui: & successore in beneficio mortui antecessoris, apud eundem Gallum eod. lib. aresia. 172.

14 Agetur tamen itaq; intra biennium ad summam uendam scripturam eius quod quis falsus est falsus, se debere, conditione, leg. in contractibus. C. de non numerata pecunia: nam conditio ex lege competit, vbi alia non datur actio quam ex ipsa lege, l. de conditio. ex l. P. poteritque per conditionem sine causa, obligationem id est instrumentum cautionis condicere, l. si quasi acceptum 7. de non numer. pecun. C. l. qui sine de conditio sine causa, l. cum & solui. de conditio. in deb. C. l. fin. de solui. C. cum simil. vel si cre-

ditor agat exceptione non numerata pecunia vt, d. l. si quasi, & l. 3. & l. aduersus. s. C. de non numer. pecun. Competit & actio in rem pro repetitione pignoris, si pignore cautum sit, l. 1. C. de non numer. pecun. l. solutum, §. si quasi, de pignora. actio. P. item & exceptioe doli aduersus agentem, l. 3. C. de non numer. pecun. & ipse actioe in factum quoque agere poterit, si cauta fuerit quantitas cum stipulatione: nam sine stipulatione promissione facta, non numerata pecunia remedium datur, l. cum ultra 9. iuncta gloss. penult. C. de non numer. pecun. quod & querela non numerata pecunia dictum, in l. in contractibus 14. §. in omni enim tempore, de non numer. pecun. C. At que intra tempus concessum biennii, licet ei, cui haec exceptio competit, vel denuntiationibus scripto missis, querelam non numerata pecunie manifestare ei, qui numerasse eam, vel alias res dedisse in instrumento scriptas, vel si abesse eum his locis, in quibus contractus factus est, contigerit, Constanti in populi apud quemlibet ordinarium iudicem: in prouincis apud viros clarissimos rectores earum, vel defensores locorum eandem querelam manifestare, eo que modo perpetuam sibi exceptionem efficere licere, sancitum est, d. §. in omni quidem, dummodo in scriptis querela fiat, aut si quis eam in iudicio proponat, etiam si agatur de exceptione non numerata dotis, in qua haec locum habent, l. 1. & fin. de dot. caut. non numer. C. oportetque mulieri & ei qui dotem conscripsit, querelam innotescere, dist. l. in contractibus, §. si. & auth. hanc autem, de non numer. pecun. C. & nouella 100.

15 Adhibenda tamen in non numerata dote circa tempus a lia distinctio, vt intra biennium solum matrimonii, siue morte, siue diuortio, tam ipsi marito de dote non numerata queri liceat, quam eius in super heredi intra alterum annum. Si vero matrimonium ultra biennium vsque ad decimum annum extendatur, & marito eiusque in super heredi intra menses tres querela concedatur. Si autem decennium decurrat, tunc neque marito, neque eius heredibus querela mouenda potestas est, ex nouella 100. in de deserta authent. quod locum de dote cauti, non numerata lib. 5. C. tit. 15. Iustiniani. Sed & adhuc post decennium ad duos annos facultas extenditur, si minor fuerit maritus, vel heres eius, per auxilium restitutionis in integrum, proxime citatis iuribus, & authent. si minor, de tempo. in integ. restitutio C. lib. 2. tit. 13. Hinc casum demit lex, vt in illis securitatibus, vt ait, seu confessionibus, quae post confessionem dotalium instrumentorum de soluta dote ex parte, vel in solidum exponuntur, nulla exceptio non numerata pecunie locum habeat, d. l. in contractibus, §. sed quomodo. Idque ob geminam & praemeditatam eiusdem solutionis confessionem, que proculdubio vel donandi iudicium consilium, vel solutionem arguit, saltem quae efficaciores vna sunt, l. 1. de plus petit. C. authent. sine a me, & l. si mulier, 22. C. ad Senat. P. Vellea.

16 Vnde tamen & tracta videtur ratio, cur is qui se constituit debitorem in locum alterius non obiciat hanc exceptionem, l. frustra. C. de non numer. pec. quamuis haec exceptio quae competit reo, competit & fideiussori, si reo debendi numerata non sit, leg. tam mandatori 12. C. eod. §. Alius tamen casus, in quo non numerata pecunia exceptio non obicitur, in instrumento securitatis depositionis rerum certarum, vel pecunia. Item tertius, quando publicus officialis fateri se recepisse publicas fundationes, dist. l. in contractibus, §. sed quomodo, vers. ideoque. Quo pertinet 4. quando procurator fisci, rerum venditarum pretia se recepisse, scriptura proficitur, l. omnes, §. fin. de quadriem. praescript. C. 5. in causa transactionis quoque cessabit, l. si transactionis, 11. C. de non numer. pecun. vt & sexto loco, si quis partem pecuniae: quam numeratam fuisse distiterit, per soluerit, l. 4. C. de non numer. pec. Septimo, si creditor assereret se pecuniam dedisse, ob cuius petitionem debitor obicit exceptionem non numerata pecuniae, potest probare vsque ad 30. annos, nec ei nocet exceptio illa, l. si seueratio 10. C. de non numer. pecun.

17 Actione tamen vel exceptione non numerata pecunia proposta, opus est probatione: proinde illa solet expediri, vt si agente creditore neget debitor numeratam fuisse, probare debeat creditor numeratam biennio nondum exceptionis elapso, l. 1. & 3. C. de non numer. pecun. postea nequaquam, quin nec de eo iuramentum subire cogitur, l. in contractibus, §. super ceteris, in fine. in dicto §. illo videlicet.

Tr